

Toimittaja Jyrki Vesikansa. Puh. 09-777 3074, sähköposti jyrki.vesikansa@kolumbus.fi. Os. Lokitie 43 A 3, 00980 Helsinki.
Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://pro.tsv.fi/hyl>. Vammalan Kirjapaino Oy.

HISTORIAN LAIT

■ Avatessaan Suomalaiset historia-päivät Lahdessa konsernijohtaja ja aiempi professori Björn Wahlroos palasi ikivanhaan kysymykseen "historian laeista". Tosin hän tarjosi ehdotuksensa uutisrieskana kansantaloustieteen leipomosta.

Varhemmassa historiankirjoituksessa ei edes pyritty objektiivuuteen, vaan tarjottiin opettavia kertomuksia. Tieteellisen historian isä Leopold von Ranke tyytyi 1800-luvulla selvittämään, "wie es eigentlich gewesen ist". Hänen jälkeensä on kuitenkin noussut yhä uusia aaltoja etsimään kehityksestä toistuvuuksia, rakenteita ynnä muuta tarinoita yleisempää.

Suomalaisessa kansantaloustieteessä 1950-luvun vihaisten nuorten miesten 0-ryhmä – Jouko Paunioista Mauno Koivistoon – tuomitsi aiemman alan historiallisen suuntauksen ja uskoi ekonometristen yhtälöiden paljastavan talouden prosesseista kaiken. Tarvittiin vain riittävän tehokas tietokone.

Toimittaessani taannoin O-ryhmän kokoomateoksen yhteiskunnan huipulle edenneet harmaantuneet herrat olivat varovaisempia kuin hurjassa nuoruudessaan. Tietokoneet olivat parantuneet huomasti, mutta talouden kehitys ei aina seurannutkaan jo koetusta johdettuja yhtälöitä. 1990-luvun aattona talousennusteiden etumerkkikin saattoi Koiviston mukaan olla väärä.

Inhimilliset sattumat ja tunteet ovat usein mutkistaneet kehitystä. Historiankirjoitus ei saisi silti olla vain yksittäisten tapahtumien kuvailua. "Matemaattisessa" tarkkuudessa kansantalous- ja muut yhteiskuntatieteet eivät poikkeakaan historiasta kovin paljon.

Eräät luonnontieteetkin tuntuvat maallikosta aikamoiselta metafysiikalta. Ne ovat siis "inhimillisiä" siinä kuin historia. Siinä alan viehätys onkin. Harva innostuu pelkästä tietokoneiden raksutuksesta.

JYRKI VESIKANSA

Björn Wahlroos avasi lennokkaasti Lahden historiapäivät. Vierellä Heikki Talvitie.

Historian ystävien hallitus jatkaa

Historian Ystävien Liiton vuosikokouksessa 1.3. hallituksen erovuoraiset jäsenet, pankinjohtaja **Martti Korhonen**, kauppaneuvos **Kyösti Tiainen** ja ministeri **Marjatta Väänänen**, valittiin uudelle kolmivuotiskaudelle.

Liiton puheenjohtajana jatkaa suurlähettiläs **Heikki Talvitie** ja varapuheenjohtajana dos. **Martti Häikiö**. Hallitukseen kuuluvat edelleen dos. **Tuomas Heikkilä**, yht. maist. **Unto Hämäläinen**, lehtori **Markku Liuskari**, prof. **Ohto Manninen** ja fil. lis. **Jyrki Vesikansa**. Sihteerinä jatkaa fil. maist. **Julia Burman** sekä tilintarkastajina kauppat. maist. **Bo-Fredrik Eklund** ja varat. **Mauri Moren**.

Liiton jäsenmaksu, johon sisältyy Historiallisen Aikakauskirjan tilaus, nostettiin 38 euroon. Opiskelijoilta maksu on 26 euroa.

Tulevia liiton tapahtumia

■ **Ti 17.4.2007 klo 18 pakittujen historiasteosten esittelyilta.** Vuoden historiasteoskilpailussa kunniamaininnan saaneita on paikalla kertomassa työstään ja vastamassa kysymyksiin. Yleisön kesken arvotaan historiasteoksia. Kahvitarjoilua. Tieteen talo, Kirkkokatu 6, Helsinki.

■ **Kreikan-matka 6.-11.6.2007** merkittiin nopeasti loppuun. Peruuksipaikkoja voi kysellä Historian Ystävien Liiton sihteeriltä Julia Burmanilta, yhteystiedot toisaalla. Matkalla tutustutaan mm. Ateenaan, Mykeneen, Epidaurokseen ja Delfoihin.

■ **La 22.9.2007 syysretki Luumäelle ja Lappeenrantaan.** Tutustutaan mm. presidentti P.E. Svinhufvudin kotiin Luumäen Kötäkaniemessä ja Lappeenrannan moniin nähtävyyksiin. Bussi lähtee Senaatintorilta Helsingistä klo 8.00 aamulla ja palaa illalla, mutta mukaan voi liittyä reitin varrella tai tulla kohteisiin omin päin.

Tarkemmat tiedot seuraavassa Historian Ystävissä, mutta varaa jo nyt aika kalenterista!

■ **Kaukomatka: Indokiina kiertomatka 20.-30.10.2007.** Tarkemmat tiedot tulevat erillisessä kirjeessä, jonka matkan vastuullainen järjestäjä Olympia Kaukomatkoistimo lähettää. Liitossa matkaa hoitaa Veikko Löyttyniemi (veikkoloytyniemi@luukku.com, puh. 09-554 864).

Muita tapahtumia

■ **Pe 13.4. Agricola ja hänen aikansa.** Jyväskylän Historiallisen Yhdistyksen ja historian laitoksen yleisöluentopäivä. Seminaarinmäki, Historica, sali H 320.

■ **Agricolan jalanjäljillä.** Kolmiosainen tv-sarja, Ylen Teema alkaen **pe 6.4.** klo 19. Käsikirj. ja ohjaus Erkki Lyytinen.

Kustaa H. J. Vilkunan ”Viha” vuoden 2006 historiateos

Historian Ystävien Liitto nimesi 9.2. Suomalaisilla historiapäivillä Lahdes-
sa vuoden historiateokseksi dosentti **Kustaa H. J. Vilkunan** kirjan *Viha. Perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura). Vuoden 2006 sadosta valittu teos on ”erittäin ansiokkaasti edistänyt historiallisen tietämyksen laajenemista ja syvenemistä suomalaisen yleisön keskuudessa”.

Palkintolautakunnan perustelujen mukaan Vilkuna on tutkinut Suomen venäläismiehityksen 1713–1721 eli ison vihan aikaisempaa merkittävästi perusteellisemmin ja suhteuttaen tuloksensa ajan sodankäyntitapaan. Kasakoiden raakuuksista kertoneet kauhukuvat säilyivät perimätiedossa 1800-luvulle asti ja senkin jälkeen historiankirjoituksessa. Kansallisen historiankirjoituksen kriitikot ovat sittemmin todellisuutta enää tutkimatta olleet valmiit tulkitsemaan nämä kuvaukset vain venäläisvastaiseksi propagandaksi, joten Vilkunan lähdeaineiston kattavuus on sitäkin tervetulleempaa.

Vilkunan huolellisesta ja lähdekriittisestä tutkimuksesta piirtyy kuva Pohjolan oloissa poikkeuksellisen säälimättömästä miehityksestä, jolla puolestaan oli pitkät jäljet. Propagandassa sitä todella käytettiin hyväksi, mutta kun Ruotsin keskusvalta ei pystynyt suojelemaan suomalaisia, nämä alistuivat seuraavaan miehitykseen 1742–1743 heti, kun Venäjän keisarinna uhkasi kasakoilla. Tämä oli alkua suomalaisien eroamiseen yhteisestä valtakunnasta 1809. Ison vihan kuva vaikutti venäläisvastaisesti Suomessa ainakin toiseen maailmansotaan asti, saattaapa piilevästi vaikuttaa vieläkin.

Aihe on historiankuvamme kannalta erittäin tärkeä ja tulos soveltuu myös kansainväliseen vertailuun. Teos on kirjoitettu selkeästi rakentaen ja yksityiskohtien runsaudesta huolimatta sujuvasti.

Kunniamaininnan saivat:

■ **Anssi Halmesvirran** ja **Heino Nyysösen** teos *Unkarin kansannousu 1956* (WSOY), jossa on tuotu suomalaisten luettavaksi nykyisen lähdeaineiston mahdollistama monipuolinen kuva mutkikkaasta tapahtumasarjasta.

■ **Jorma Kallenaution** erityisansioistaan havainnollisena ja monipuolisena radion historiatöimittajana.

■ **Teemu Keskisarjan** teos *Afäärifennomaa-nit* (WSOY), joka on realistinen ja monisäräinen tutkielma suomenmielisen ydinjoukon ja verkoston soluttautumisesta ja sopeutumisesta yhteiskunnan kehitykseen.

■ **Raimo Savolaisen** työ J.V. Snellmanin koottujen teosten toimituspäällikkönä ja Snellmanin syntymän 200-vuotisjuhluvuoden pääsihteerinä sekä hänen teoksensa *Sivistyksen voimalla. J.V. Snellmanin elämä* (Edita), jossa suurmiehen 200-vuotisjuhlan merkeissä on luotu tästä ”inhimillinen” kokonaiskuva.

Palkintolautakuntaan kuuluivat puheenjohtajana prof. Ohto Manninen sekä jäseninä lehtori Markku Liuskari ja fil.maist. Veikko Löyttyniemi.

Kustaa H.J. Vilkuna palkittiin Vuoden historiateoksesta

”Synkin jakso Suomen vaiheissa”

■ Suomalaisilla historiapäivillä jaettiin jo perinteisesti Vuoden historiateos-palkinto. Sen sai dos. **Kustaa H.J. Vilkuna** Jyväskylästä isoviha-tutkimuksestaan. Palkinnon perustelut ohessa.

Vilkuna kertoi torjuneensa työsään tavanomaisen lähtökohdan, jossa ensinnä kaadetaan itsetarkoituksellisesti aiempi tutkimus. Hän kaivautui alkulähteille – ja havaitsi, että **Yrjö Koskisen** ja **K.O. Lindqvistin** välillä liioitelluiksi katsotut kuvaukset isonvihan kauhuista pitivät paikkansa. Raiskauksia saatettiin aiemmin hyssytteläkin.

Historian Ystävien Liiton vuosikokouksessa Vilkuna esitti hurjia lukuja isonvihan uhreista. Vaikka tiedot ovat epävarmoja, sota ja miehitys oli katastrofi Suomelle. Kuvauksia tapahtuneesta toisteltiin suvuissa 1900-luvulle saakka. Kertomuksiin saattoi yhdistyä eri tapahtumia, mutta pohjana olivat aina tosiasiat.

Kuvaukset isostavihasta heijastivat tietenkin oman aikansa kaa-voja. Tapahtumia ohjasi Kaikkival-tias, joka kuritti kansaansa. Usein nähtiin enteitä maailmanlopusta. Verohelpotuksia anovat talonpojat korostivat sodan jälkeen tietenkin kärsimyksiään, mutta ajan kauheuksia nuisteltiin myös ruumissaar-noissa.

Isonvihan tapahtumat olivat keskeisiä 1700-luvun akateemisissa paikalliskuvauksissa. Myös **Porthan** paneutui aiheeseen. Sittemmin isoviha tarjosi tietenkin lähtökohtia ryssä-vihan lietsonnalle. Kysymyksessä oli silti Vilkunan mukaan ”synkin ajanjakso Suomen historiassa”. (JVe)

Kustaa H.J. Vilkunan tutkimus isovihasta palkittiin vuoden 2006 historiateoksesta.

Suomalaisilla historiapäivillä paljon yleisöä

Agricolasta suurmies vasta 1800-luvulla

■ Suomalaiset historiapäivät, järjestyksessä jo kahdeksan kertaa, aloitettiin vielä perinteik käämmällä kutsuseminaarilla Asikkalassa valtioneuvos **J.R. Danielson-Kalmarin** huvilassa ja sen viereisessä seurakuntatalossa.

Mukana oli mm. **Mauno Koivisto Tellervo**-puolisonsa kanssa. Paluumatkalla bussi summahti Linnanmäen nurkalla, mutta presidentti otti tyynesti repun selkäänsä ja lähti nousemaan puolisonsa kanssa ylös Kallion mäkeä. Siellä sentään odotti kännykällä tilattu auto. Suomi on siis edelleen turvallinen maa.

Äidinkieltä tai ulko- muotoa ei tiedetä

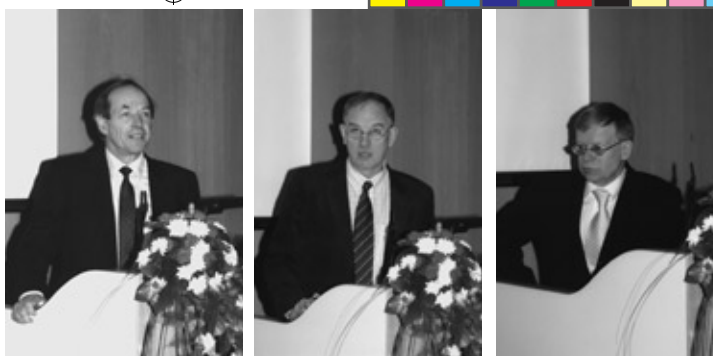
Professori **Simo Heininen** kertoi niin Asikkalassa kuin myöhemmin Lahdessa **Mikael Agricola**sta, jonka kuolemasta on 9.4. kulunut 450 vuotta. Suomen kirjankielen isän syntymäaikaahan ei tunneta, joten sitä ei voi juhliakaan.

Suurmies Agricola tuli vasta 1800-luvulla, jolloin luotiin legenda lahjakkaasta Pernajan pojasta. Kansallisessa hengessä väitettiin, että hänen äidinkieltänsä olisi ollut suomi, mihin Heininen ei usko. Osa kielitieteilijöistä tosin katsoo edelleen, että vain suomenkielinen on voinut laatia Agricolan tekstit. Nehän ovat edelleen nasevia ja ymmärrettäviä, kun nykyaikaista kirjoitustavan.

Agricolan ulkonäöstä ei tiedetä mitään, joten kuvanveistäjä **Oskari Jauhiainen** ikuisti monena valoksesta tehtyyn patsaaseen omat piirteensä. Kuvittelua on myös **Albert Edelfeltin** tunnettu piirros, jossa Agricola ojentaa suomenkielisen Uuden Testamentin **Kustaa Vaasalle**.

Agricolasta on kertonut etenkin hänen kilpailijansa ja seuraajansa **Paavali Juusten** piispainkronikkaan. Kynää siivitti Heinisen mukaan ilmiselvä kateus.

Poikkeuksellinen lahjakkuus viljelijän (lat. *agricola*) poika ainakin oli. Suoranaiset merkinnät hänestä

Kimmo Kalela, Sauli Kovanen ja Antti Kujala maalailivat metsäteollisuuden näkymiä.

alkavat 1530-luvulla, jolloin Agricola opiskeli Wittenbergissä. **Lutherin** postillaan kertyi paljon reuna-merkintöjä. **Melanchton** taas vaikutti kreikan opiskeluun. Kirkollisten tekstien suomentamisen Agricola aloitti jo Wittenbergissä.

Välillä Agricola joutui vuosikymmeneksi Turun koulun rehtoriksi paimentamaan ”kesyttömiä elukoita”, sillä kirkon köyhtymisen reformaatioissa johti myös papiksi aikovien tason laskuun. Nimitys piispaksi venyi vuosikausiksi, kunnes Kustaa Vaasa jakoi Suomen kahteen hiippakuntaan. Jo kolmen vuoden kuluttua Agricola kuoli

palatessaan rauhanneuvotteluista Moskovasta. Hänen hautapaikastaankin kiistellään.

Luovia käännöksiä ja piikittelyä

Agricolan teokset olivat käännöksiä kirkon tarvitsemista teoksista – huipentumana Uusi testamentti. Kääntäjä tarvitsi kuitenkin luovuutta käyttäessään monen kielisiä pohjatekstejä. Omaa olivat myös tekstien selitykset ja etenkin runomittaiset esipuheet, joissa Agricola kärkevästi arvosteli kirjojensa heikkoa menekkiä kuninkaan köyhdyttämän kirkon piirissä.

Kuvaavaa oli sekin, että piispana Agricolan ensimmäisiä tehtäviä oli luetteloida kirkon omaisuutta kruunulle otettavaksi. Tavoitteena oli suomentaa heti koko Raamattu, mutta kirkon köyhtymisen takia tämä toteutui vasta 1642.

Puunjalostajat meillä ja USA:ssa

Lahden yleisötalouksien aluksi dos. **Antti Kujala** kuvasi Paperiliiton vaiheita. Niitä esiteltiin jo viime

Tellervo Koivisto, Simo Heininen ja Marjatta Väänänen nauttivat lounaasta Asikkalassa.

Historian Ystävissä. Teemaa kommentoivat **Sauli Kovanen** Paperiliiton toimistosta ja teollisuusneuvos **Kimmo Kalela**. Molemmat myönsivät globalisaation paineen, vaikka johtopäätökset tietenkin osin erosivat toisistaan.

Kalela vertasi nykyistä asetelmaa Yhdysvalloissa jo koettuun kehitykseen. Niin puunjalostajat kuin alan koneiden valmistajat ovat menettäneet asemiaan – usein suomalaisille yrityksille. Kalela varoitti kuitenkin saman kehityksen toistumisesta meillä.

Suomalaisten historiapäivien kaikkiaan 23 muuta esitystä tai päivät päättäneitä paneelikeskustelua ei tässä voi valitettavasti referoida. Kannattaa tulla ensi kerralla Lahteen seuraamaan itse tapahtumia! Nyt saleissa oli tuhatkunta henkilöä eri puolilta Suomea. Tilaisudet ovat edelleen maksuttomia ja

Saara Tuomaala arvosteli perinteistä näkemystä suomalaisen koulutuksen vaiheista.

Lahdessa on hyviä vaihtoehtoja niin iltaohjelmaksi kuin vaikka liikuntaan. (JVe)

Wahlroos paljon velkaa historialle

■ Suomalaiset historiapäivät avanut konsernijohtaja **Björn Wahlroos** kertoi olevansa paljon velkaa historialle. ”Kun lukiovuodet menivät vallankumouksen teossa”, tuli ylioppilaskirjoituksiin valmistautuessa kiire. Hän keskittyi reaalisissa historiaan, kirjoitti siitä kahdeksan vastausta – ja kiinnostui pysyvistä alueista.

”Rantaruosalaisille” korostettiin koulussa Ruotsin roolia. Vasta myöhemmin Wahlroosille on avautunut

Venäjän ja sen kulttuurin merkitys Suomele.

Ekonomistina Wahlroos vertasi oman alansa ja historian tieteellistä kehitystä. Kansantaloustiede on hänen mukaansa muuttunut kuvailusta ”kattavaksi multivariaatiotieteeksi”. Historiassa ei päästä vastaavaan matemaattiseen metodiin, mutta tulisi edetä samaan, tapahtumia selittävään suuntaan.

Analogia on Wahlroosin mukaan hyvä tieteellinen metodi. Kannattaa esim. vertailla nykyisiä yritysjärjestelyjä 1960-luvun Ruotsiin, jossa yhdistettiin suuri Skandinaviska Banken ja Wallenbergien fiini Stockholm Enskilda. Nordean kehityksessä voi havaita samoja ilmiöitä.

Islamin nykyistä tilaa Wahlroos vertasi kristilliseen maailmaan uskonotien aikana. Tällöin ei tule leimata islamia takapajuiseksi, vaan nähdä toivo kehittymisestä maalliseen kulttuuriin, jossa uskonnolla säilyi kuitenkin oma roolinsa.

Historialla ja muulla humanistisella koulutuksella olisi Wahlroosin mukaan oltava nykyistä painavampi sija kaupallis-teknisen ammatiorientaation rinnalla. Hän välyytti anglosaksista mallia neljän vuoden yleissivistävästä koulutuksesta, jonka päälle rakennetaan ammatillinen valmennus.

Wahlroos on ollut avainasemassa Suomalaisten historiapäivien talouden turvaamisessa. (JVe)

Liiton jäsentiedotus

Historian Ystävään Liiton toiminnasta kerrotaan ensi sijassa *Historian Ystävissä*. Säilytä siis lehti ainakin tapahtumiin saakka.

Liiton kotisivut ovat [www.osoitteessa http://www.pro.tsv.fi/hyl](http://www.pro.tsv.fi/hyl). Ne pyritään pitämään jatkuvasti ajan tasalla. Siellä julkaistaan myös tuoreeltaan *Historian Ystävä*. Sieltä lehti siis löytyy, jos se sattuisi hukkumaan.

Tietoja saa myös *sibteeriltämme Julia Burmanilta*, joka on parhaiten tavoitettavissa Tieteiden talolla keskiviikkoina klo 16-17 ja torstaisin klo 10-12 puhelimitse 09-22869351. Faksinumero on 09-22869266 ja sähköpostiosoite sbs@bistseura.fi. Postiosoite on Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki.

Uskonnolliset liikkeet ja yhteiskunta

Perinteinen historian kesäseminaari järjestetään 12.–14. kesäkuuta 2007 Lahden kansanopistossa, Harjukatu 46, rehtori **Ville Marjomäen** johdolla. Kannattaa lähteä kesäiseen Lahteen vaikka vain osaksi aikaa. Kurssimaksuun sisältyvät ateriat ja haluttaessa edullinen majoitus.

Ohjelma

Tiistai 12.6.

- Ilmoittautuminen, majoittuminen ja tulokahvit.
- 10.00 Seminaarin avaus, rehtori **Ville Marjomäki**. Pietistinen herätys Suomessa, dos. **Esko M. Laine**.
- 12.00 Lounas.
- 13.00 Heränneitä ja nukahtaneita – **Henrik Rengqvistin** toiminta 1800-luvun Liperissä, dos. **Esko Hartikainen**.
- 14.30 Kahvi.
- 15.00 Suomalainen virsilauluperinne, prof. **Reijo Pajamo**.
- 16.30 Päivällinen.
- 17.30 Evankelinen liike, dos. **Seppo Suokunnas**.

Keskiviikko 13.6.

- 07 alk. Aamiainen. Muutoin ruokailu kuten ed. päivänä.
- 09.00 Lestadiolaisuus, pohjoinen ja kansainvälinen herätysliike, prof. **Jouko Talonen**.
- 10.30 Viimeiset kiusaukset, dos. **Pekka Kuokkala**.
- 13.00 Uskonnolliset hurmosliikkeet 1700- ja 1800-lukujen Suomessa, prof. **Irma Sulkunen**.
- 15.00 Suomen kieli uskonnon kielenä, prof. **Aila Mielikäinen**.
- 17.30 Suomen ortodoksinen perinne, prof. **Tapio Hämynen**.

Torstai 14.6.

- Aamiainen ja lounas kuten ed. päivinä.
- 09.00 Uskonto ja politiikka tämän päivän maailmassa, prof. **Seiko Eskola**.
- 10.30 Juutalaisuus Suomessa, prof. **Tapani Harviainen**.
- 14.00 Uusfundamentalismi islamin maailmassa, prof. **Heikki Palva**.
- 14.30 Seminaarin päättäminen ja lähtökahvit.

Kurssimaksu 184 euroa, johon sisältyvät ohjelma ja ruokailu tai 224 euroa, jolloin hintaan kuuluu myös majoitus. Yhden päivän maksut: tiistai 63 euroa, keskiviikko 75 euroa ja torstai 46 euroa. Majoitus 20 euroa/vrk. Päätöisille opiskelijoille 50 % alennus kurssimaksusta.

Tiedustelut ja ilmoittautumiset 25.5. mennessä kurssisihteeri **Pirkko Wahlforsille** (puh. 03-878 1188, faksi 03-878 1234, sähköposti pirkko.wahlfors@lahdenkansanopisto.fi) tai rehtori **Marjomäelle** (puh. 03-878 1100, sähköposti ville.marjomaki@lahdenkansanopisto.fi).

